

Zaman Gazetesi

28/08/2012

Herkül Millas

İslam/İslamcılık tartışması kimilerine göre "haklar" konusunda düğümleniyor. "Ötekiler" ne olacak, farklı inançta olanların yaşam biçimi nasıl etkilenecek, birilerine göre "doğru/meşru/normal" sayılan herkes tarafından mı izlenecek, uygulamada "zorunluluk" olacak mı, bunlar kimin gözetiminde ne tür meşruiyetle uygulanacak, birden çok "doğru" olabilecek mi, gibi sorular sonunda hakların kullanımı sorununa dönüşüyor.

Görüş bildirenlerin çoğu sanırım bu tartışmada buna benzer kaygılar yüzünden yer alıyor. Ama bu konuya farklı bakanlar da var. Kimileri de inançlarının gereğini, inançları ile tutarlılığı gündeme taşıyor. Bu iki farklı yaklaşımın varlığı tartışmalarda kullanılan referanslarda (göndermelerde) hemen belli oluyor. Kimileri dinî metinlerden, kimileri de çağdaş dünyada kullanılan genellikle seküler sayılan ilkelere yola çıkıyor.

Bu konuda referanslar veya "doğrusu nedir" temelinde anlaşmak pek olanaklı değil. Zaten "anlaşmazlık" ve bu diyalog ilke farkları yüzünden var. Bu referansların hemen hepsi kabullerden oluşuyor. Yani inançlar söz konusu. İnsanların inançlarını istedikleri biçimde algılama hakları var. En azında bu konuda bir uzlaşmanın sağlandığına inanıyorum. Bu hakkın içinde herkesin dünyayı, yarını, toplumu istediği gibi tasavvur etme hakkı da var. Hatta bu hakkın içinde "kendi görüşünün herkesçe kabul görmesini istemek" hakkı da var. Ama "istemek hakkı" dedim, "zorla kabul ettirmek" hakkı demedim!

Sonunda sorun gelip basit bir soruya dayanıyor: "Bir arada nasıl var olacağız?" Çünkü farklılığın varlığını, hoşla gitse de gitmese de, istesek de istemesek de herkes görüyor ve bu farklılığın varlığını kabul ediyor. Mesele hangi ilkenin doğru, hangisinin yanlış olduğu değildir; çünkü bu

sorunun yanıtı, genel anlamda verilmiştir: Herkes kendi doğrusunu "en doğru" bilir. Zaten bu soruya farklı bir cevap bizi tahakkümcü pozitivizme götürür. Bu konuda da uzlaşma vardır; bu tartışmaya katılanlar pozitivizme, ister Batı'daki ister Doğu'daki pozitivizm olsun, sıcak bakmıyor.

Tartışma başka bir alanda olmalı. Görüşlerimiz, yorumlarımız, inancımız, gelecekle ilgili hayallerimiz ve özel hayatımız yara almadan, kimliğimizi reddetmeden bir arada nasıl yaşarız? Bu konuda benim görüşlerime yakın bir yaklaşımı Sayın Ali Bulaç'ın bir yazısında buldum. Bu hayati soruların cevabı 3 Eylül 2011 tarihli bir yazısında vardı. Ali Bulaç'a göre toplum içinde çoğunluktan farklı olanların, örneğin gayrimüslimlerin sorun yaşamalarının temel nedeni "Batı'yı referans alan Türkiye'nin, gayrimüslimleri millet sisteminin mensubu zımmiler olmaktan çıkarıp azınlık statüsüne sokmasıdır." Yazar yazısında Batı'dan kaynaklanan referansları reddettiğini açıkça söylüyor: "Bu köşeyi takip edenler, yine 'Batı musibeti olan mutlak eşit yurttaşlık'ın bugün yaşadığımız etnik, mezhebî ve farklı kimlikler arasındaki çatışmalara çare olmadığını defalarca yazdığımızı bilirler. Eşit yurttaşlığı temel alan bir anayasal yurttaşlık mevcut sorunları yeni formlar içinde üretip sürdürmekten başka işe yaramayacaktır. Referans alınması gereken hukuk karşısında eşit, ama sosyo-kültürel olarak farklılığı esas alan yeni bir yurttaşlık veya tabiiyet anlayışıdır."

REFERANSLAR FARKLI OLSA DA EŞİT YURTTAŞLIK

Ben ise "sosyokültürel olarak farklılığı esas alan anlayıştan" değil, "mutlak eşitlik temelinde yurttaşlıktan" yanayım. Batı referanslarıyla da uyumluyum. Ama bu farklı referanslarımızın açmazının çözümünü Ali Bulaç yazısında hallediyor. Diyor ki: "Ancak bu (yani ideal durum) sağlanıncaya kadar, bugün milli sınırlar içinde çatışma içinde olmayan gayrimüslimlerin tümünün diğerleri gibi 'eşit yurttaşlar' olarak muamele görmeleri onların tabii haklarıdır." Bu cümlede, bence, kilit kelimeler "bu sağlanıncaya kadar"dır. Her birimizin kafasında idealler olabilir. Kemalistler, milliyetçiler, sosyal demokratlar, sosyalistler, İslamcılar, liberaller, muhafazakârlar, farklı dinlere inananlar... Hepsinin gelecekle ilgili başka başka beklentileri, rüyaları ve umutları olabilir. Tabii ki bu insanların geçmişe bakış açıları farklı olacaktır, referansları aynı olmayacaktır. Ama idealleri "sağlanıncaya kadar" bir arada yaşamanın gereklerini yerine getirmek de mümkündür. Referanslar farklı da olsa, örneğin, pratikte uygulanacak "eşit yurttaş" ilkesi hepimizi tatmin eder. Eşitlikte anlaşıp eşitlik sağlandıktan sonra "nedeni" ve "referansı" ikincildir.

İdeallerimizi, örnek saydığımız liderlerimizi, ilkelerimizi, kısacası doğru bildiğimizi sürekli vurgulamak yerine -ki böyle bir durum "karşı tezleri" tetikler- birlikte yaşamanın pratik yollarını konuşup bunları bulmaya çalışırsak, artık mesele "kim haklı, kim doğru yoldadır" yarışından başka alanlara geçer. Her birimiz kişi olarak komşumuza, yakınımıza, uzaktakilere karşı nasıl davranacağımızı halledersek büyük bir mesafe kat etmiş oluruz. Örneğin, kızımız başını örtmek isterse veya istemezse, farklı mezhepten birini severse ne yapacağız? Komşumuz bayram günümüzde "farklı" olduğu için bize katılmazsa ona karşı davranışımız nasıl olacak? Nasıl olmalı? Farklı bir inancı izledikleri için çocuklarının okullarda okutulan din derslerini izletmek istemeyen ailelere ne diyeceğiz? Kur'an kurslarını "sevmesek de" isteyenlere sağlayacak mıyız? Balkonunda içki içen komşumuzu Müslüman evimize kabul edecek miyiz?

Bu tür sorular sorunun pratik yanını gündeme getirir ve ideal dünyamız "sağlanıncaya kadar" davranışlarımızın nasıl olması gerektiği konusunda bizi düşündürür. Sorun da "kim haklı"dan "uyumu nasıl sağlarız"a dönüşür. Bu yol seçildiğinde sürprizle karşılaşırız. İnançlar (ve ideoloji) açısından en uçlarda olanların uyumu sağladıklarını görebiliriz. Bu duruma "hoşgörü" diyenler var. Adı önemli değil, neyi aradığımız, diyalogun amacı ve nesnesi önemlidir. Kimin haklı olduğu uzun sürede, belki yüz yıl, belki binlerce yıl sonra belli olacak. Biz şimdiden bunu birbirimize kanıtlayamayız. Biz, bu "sağlanıncaya kadar" bir arada yaşamaya çalışmalıyız.